

การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอารยธรรมขอม: บ้านปรางค์นคร
ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา
The Study of Cultural Heritage Tourism: Ban Prang Ban Nakhon,
Prang Sub District, Khong District, Nakhon Ratchasima Province

ภัทรลภา บุตรดาเลิศ^{1,*}
Patlapa Buddalerd^{1,*}

Received 22 April 2025
Revised 1 June 2025
Accepted 23 June 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม 2) ศึกษาคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม และ 3) หาแนวทาง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยมีขอบเขตการศึกษาที่ บ้านปรางค์นคร อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนผู้นำชุมชน ประชาชนที่มีส่วนรับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวจำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open-Ended interview form) จากการศึกษา พบว่า 1) ชุมชนบ้านปรางค์นคร มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมแต่ขาดระบบการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นระบบและขาดงบประมาณสนับสนุน แนวทางการพัฒนาชุมชนบ้านปรางค์นคร เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ การพัฒนาระบบการจัดการการท่องเที่ยว การสนับสนุนด้านงบประมาณการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยว การพัฒนาข้อมูลและฐานข้อมูลท่องเที่ยว การปรับปรุงสิ่งสาธารณูปโภคพื้นฐาน และการจัดกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของบ้านปรางค์นคร ประกอบด้วย การชุมชนมีส่วนร่วมอนุรักษ์ปราสาทและวัฒนธรรม 2) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษาได้แก่ คุณค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางศิลปะ ประเพณี และวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน 3) การพัฒนาพื้นที่รอบปราสาทให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การให้ความสำคัญกับการพัฒนาและสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชน การสร้างเครือข่ายของคนในชุมชนเพื่อดูแลอนุรักษ์ปราสาท และวัฒนธรรม และหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนมีส่วนร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์วัฒนธรรม

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การท่องเที่ยวมรดกวัฒนธรรม, มรดกทางวัฒนธรรม

¹ ปร.ด. (การจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรมและการท่องเที่ยว), มหาวิทยาลัยศิลปากร, (2560). อาจารย์ สังกัดหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว การจัดประชุมและนิทรรศการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

¹ Ph.D. (Architectural Heritage, Creative Industries and Tourism Management), Silpakorn University, (2017). Lecturer: Bachelor of Arts Program in Tourism and MICE Management, Faculty of Management Science, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

* Corresponding author, e-mail: patlapa.b@nrru.ac.th

Abstract

This qualitative research aimed to: 1) explore the cultural heritage tourism sites, 2) study the values of cultural heritage tourism, and 3) identify the sustainable management approaches for cultural heritage tourism. The study was conducted in Ban Prang Nakhon, Khong District, Nakhon Ratchasima Province. The sample group consisted of 20 participants selected through purposive sampling. These included tourism experts from both public and private sectors, local leaders, and community members involved in tourism development. The primary research instrument was an open-ended interview form. The findings revealed that: 1) the community possessed significant potential to be developed as a the cultural heritage tourism destination. However, it lacked the systematic tourism management and appropriate funding support. The guidelines for developing the community as a cultural heritage tourism destination included improving the management system, increasing financial support, promoting tourism activities, enhancing tourism information and databases, upgrading basic infrastructure, and organizing activities that are attractive to tourists. Moreover, the sustainable cultural heritage tourism management in Ban Prang Nakhon should also involve the community participation in the conservation of the ancient castle and local culture. 2) the values of cultural heritage tourism identified in the area included the economic value, the historical value, the artistic value, the traditions and local cultural lifestyles. 3) the sustainable cultural heritage tourism management should focus on developing the area surrounding the ancient castle into a cultural tourism site, emphasizing the preservation and transmission of local culture, building community networks to safeguard the castle and cultural heritage, and encouraging active participation from both government agencies and private organizations in promoting tourism and preserving local culture.

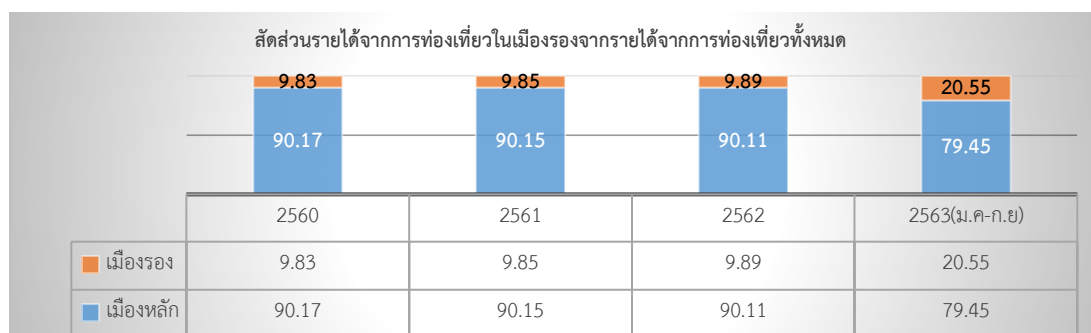
Keywords: Cultural tourism, Cultural heritage tourism, Cultural heritage

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับภาคบริการหลากหลายแขนง เช่น โรงแรม การขนส่ง อาหาร และเกษตรกรรม ซึ่งมีบทบาทในการสร้างรายได้ การจ้างงาน และการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางที่สามารถส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น ควบคู่กับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน (วัชรภรณ์ หวังพงษ์. 2566) องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ได้เน้นถึงบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพิ่มคุณภาพชีวิต และเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจฐานราก อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารจัดการที่สมดุล โดยเฉพาะการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมไม่ให้ถูกกลืนจากการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ และการจำกัดผลกระทบจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่อาจเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (ภคอัศม์ โปษะกฤษณะ. 2566) บ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอกอง จังหวัดนครราชสีมา เป็นชุมชนที่มีศักยภาพด้านมรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะแหล่งโบราณคดีในสมัยอารยธรรมขอม ซึ่งสะท้อนคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และความเชื่อทางศาสนาที่มีความสำคัญทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ อย่างไรก็ตาม การจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ยังไม่เป็นระบบ ขาดโครงสร้างพื้นฐาน กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม และกลไกความ

ร่วมมือที่ชัดเจนระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ส่งผลให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนได้อย่างเต็มศักยภาพ การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในปี 2563 ได้ตอกย้ำความสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองรองและชุมชนท้องถิ่นซึ่งสามารถเป็นแนวทางในการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำ โดยพบว่าอัตราการเติบโตของรายได้จากการท่องเที่ยวในเมืองรองเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20.55 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับชุมชนสามารถเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาศักยภาพ คุณค่าทางวัฒนธรรม และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของบ้านปรางค์นคร โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการบูรณาการบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนสามารถขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว อันสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากอย่างสมดุล (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

ภาพที่ 1 สัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวในเมืองรอง

ที่มา: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564.

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของบ้านปรางค์นคร อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา
2. ศึกษาคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของบ้านปรางค์นคร อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา
3. หาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของบ้านปรางค์นคร อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนบ้านปรางค์นคร อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างเหมาะสม
2. เข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สังคม และวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การตระหนักรู้และการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน

3. ได้แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน
4. ทราบบทบาทของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำไปสู่การวางแผนพัฒนาร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
5. ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนบ้านปรางค์นคร ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาแนวคิดในการวิจัย มีรายการดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางออกจากที่พักชั่วคราว โดยมีระยะเวลาในการพำนักไม่น้อยกว่าหนึ่งคืนเพื่อการพักผ่อนใจหรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ (นิวินตา ชี้อตรง และคณะ . 2560) เช่นเดียวกับ พันวสา รวมทรัพย์ (2562) ที่ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า “การเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว แต่ไม่มากกว่า 1 ปี ติดต่อกัน เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ดัดต่อธุรกิจและวัตถุประสงค์อื่นใดก็ได้ ไม่หารายได้และไม่มีสัมพันธภาพเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมที่สถานนั้น ๆ มีอยู่ โดยแบ่งวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวออกเป็น 1) การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Leisure tourism) เพื่อความเพลิดเพลินและการพักผ่อนเป็นหลัก 2) การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business tourism) เช่น การเข้าร่วมประชุม การสัมมนา งานแสดงสินค้าและ 3) การท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ (Special interest tourism) เช่น ส่องนก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ฯลฯ (วรรณรีย์ บุญคุ้ม. 2560) ดังนั้น การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากที่พัก ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 คืน แต่ไม่เกิน 1 ปี เพื่อพักผ่อน หรือมีกิจกรรมอื่นโดยไม่เกี่ยวข้องกับการหารายได้ ณ จุดหมายปลายทาง

2. แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยว

2.1 ความหมายของการจัดการการท่องเที่ยว

การจัดการการท่องเที่ยว คือ กระบวนการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบโดยการนำรูปแบบที่เหมาะสมมาใช้และดำเนินการเชิงกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเฉพาะของพื้นที่ เป้าหมายที่ครอบคลุม คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสมเกี่ยวข้อง (ชนพล จันทรเรืองฤทธิ์. 2561) เช่นเดียวกับ สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) ที่สรุปไว้ว่า การบริหารและจัดการการท่องเที่ยวจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกัน ซึ่งรวมถึงการปรับปรุงแหล่งประชาสัมพันธ์เพื่อสร้าง ภาพลักษณ์ที่ดีของสถานที่ท่องเที่ยว สร้างสภาพแวดล้อมที่น่าดึงดูด และให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของ นักท่องเที่ยวในระหว่างการเดินทาง ด้วยการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำและประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการกำหนดเป้าหมาย การวางแผน การจัดสรร ทรัพยากร การกำกับติดตาม และการนำแนวทางการบริหารที่มีความรับผิดชอบมาใช้ โดยอาศัยความร่วมมือ จากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาและขับเคลื่อนอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการรักษาสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่ความ ยั่งยืนในระยะยาว

2.2 องค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยว

ประกอบไปด้วย 6 ประการ คือ 1) สิ่งดึงดูด (Attractions) 2) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) 4) การให้บริการ (Ancillary) 5) กิจกรรม (Activity) และ 6) ที่พัก (Accommodation) (รจนกร ทรัพย์ประเสริฐ. 2565) นอกจากนั้น แสงรวี

เกตุสุวรรณ (2563) กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบของการท่องเที่ยว 5 ประการ คือ 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 2) กิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยว (Activities) 3) สิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) 4) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 5) ที่พัก (Accommodations) ดังนั้น องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวสามารถสรุปได้เป็น 6 ประการหลัก ได้แก่ สิ่งดึงดูด (Attractions), การเข้าถึง (Accessibility), สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities), กิจกรรม (Activities), ที่พัก (Accommodations) และ การให้บริการสนับสนุน (Ancillary Services) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการวางแผนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเรียนรู้และสัมผัสอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ผ่านการเยี่ยมชมโบราณสถาน ศิลปวัตถุ ประเพณี และศิลปะพื้นถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจในบริบททางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน (อุบลรัตน์ จานงสุข. 2560) สอดคล้องกับแนวคิดของ ชิตาวีร์ สุขคร (2562) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางที่เน้นการเรียนรู้และมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกิจกรรม เช่น การเข้าร่วมประเพณี พิธีกรรมในชุมชน หรือเรียนรู้วิถีชีวิตพื้นถิ่น โดยผสมผสานองค์ประกอบทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน เพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยวที่แสวงหาประสบการณ์เชิงวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน กล่าวโดยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งที่จับต้องได้ (Tangible) เช่น การเยี่ยมชมวัด วัง ฯลฯ หรือวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) เช่น วิถีชีวิต ประเพณี และศิลปะพื้นบ้าน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างประสบการณ์ตรงและความเข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนแต่ละแห่ง

4. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) องค์ประกอบทางสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม 2) องค์ประกอบทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม และ 3) องค์ประกอบทางธุรกิจและการพัฒนาประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ชิตาวีร์ สุขคร. 2562) นอกจากนี้ วรพงศ์ ผูกู และคณะ (2564) กล่าวว่า องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น 2) ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 3) ด้านการมีส่วนร่วม 4) ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ 5) ด้านการอนุรักษ์ พื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าทางวัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาควรมุ่งเน้นความยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมควบคู่กับการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว

5. แนวคิดด้านคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม

มรดกทางวัฒนธรรมหมายถึงการแสดงวิถีชีวิตของชุมชนที่พัฒนาจากรุ่นสู่รุ่นและครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ประเพณี วิถีปฏิบัติ สถานที่ วัตถุ การแสดงออกทางศิลปะ และคุณค่า โดยทั่วไปมรดกทางวัฒนธรรมนั้นถูกแบ่งประเภทออกเป็น 2 ประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural heritage) และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural heritage) พรณกาญจน์ โพธิ์สุยะ (2564) สอดคล้องกับแนวคิดของพระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ขยทตโต (2564) ว่ามรดกทางวัฒนธรรม คือ องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและสะท้อนอัตลักษณ์ของสังคมสืบทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (Tangible heritage) เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน โบราณคดี และงานศิลปกรรม และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible heritage) เช่น ภาษา ศิลปะการแสดง งานฝีมือแบบดั้งเดิม เป็นต้น สรุปได้ว่า มรดกทางวัฒนธรรมหมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นพื้นที่ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ผ่านการถ่ายทอดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น โดยมรดกทางวัฒนธรรมสามารถจำแนกออกเป็นสองประเภท

คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural heritage) เช่น โบราณสถานและศิลปวัตถุ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural heritage) เช่น ประเพณี ภาษา และศิลปะพื้นบ้าน ทั้งสองประเภทล้วนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ อนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

6. มรดกทางวัฒนธรรม

จากแนวคิดของ พรหมกาญจน์ โพธิ์สุยะ (2564) กล่าวถึงมรดกทางวัฒนธรรมว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural heritage) หมายถึง สิ่งที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถจับต้องได้ ได้แก่ อนุสาวรีย์ สถาปัตยกรรม และผลงานศิลปะแขนงต่าง ๆ เป็นต้น และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural heritage) หมายถึง สิ่งที่เป็นนามธรรมซึ่งไม่สามารถจับต้องได้หรือแสดงออกมาทางกายภาพได้ ได้แก่ บรรยายากศ ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ นอกจากนั้น เกลวสิน ต่อปัญญาชาญ (2562) กล่าวว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ไม่ได้เป็นเพียงการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นเท่านั้น แต่ชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ สร้างขึ้นใหม่และเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม สะท้อนถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติและประวัติศาสตร์ช่วยส่งเสริมความรู้สึกรักของเอกลักษณ์และความต่อเนื่องภายในชุมชนเหล่านี้ ดังนั้น มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) คือ ผลผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชน ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีบทบาทในการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) มรดกที่จับต้องได้ (Tangible cultural heritage) 2) มรดกที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural heritage) ซึ่งล้วนเป็นทรัพยากรสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

7. การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาของ ทองคำ ดวงจันทร์เพ็ชร (2567) พบว่าการอนุรักษ์คือการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระ และความสำคัญของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตาม ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้น ๆ ที่จะต้องร่วมกัน อนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และฉิปี ศรีสกุลไชยรัก (2565) เสนอแนวคิดไว้ว่า การอนุรักษ์จึงไม่ได้คำนึงเฉพาะตัวโบราณสถานใด ๆ แต่จะต้องคำนึงถึงบริเวณโดยรอบและย่านชุมชนด้วย

8. การท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการศึกษาของ อัญชลี ศรีเกตุ (2565) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นการพัฒนาชุมชน เสริมสร้างรายได้ในชุมชน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ให้คงอยู่เพื่อเป็นการสร้างสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรม รวมถึงมีแนวทางที่ทำให้เป็นการท่องเที่ยวที่มาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง โดยชุมชนจะได้มีการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและผลกระทบการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน ประชุมร่วมกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไข ป้องกัน ซึ่งทำให้ชุมชนได้มีการร่วมกันตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร สอดคล้องกับสุดถนอม ต้นเจริญ (2561) หลักการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีหัวใจอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินการ ซึ่งสะท้อนถึงภาคภูมิใจในความเป็นชุมชน และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม รักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านกระบวนการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมีผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์โดยตรงแก่ชุมชนในส่วนของการสร้าง งานสร้างรายได้อย่างเป็นธรรม

9. การมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการศึกษาของ สุพัตรา ยอดสุรางค์ (2562) พบว่า การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องอาศัยการรวมพลังของประชาชนในชุมชน โดยมองว่าประชาชนในทุกระดับสามารถร่วมมือกันและมีความปรารถนาที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้ดียิ่งขึ้น เพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ให้มีคุณภาพมากขึ้น และธัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง (2563) เสนอแนวคิดไว้ว่า การที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทการแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น ร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน ในลักษณะของ

การร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามประเมินผล เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของประชาชน

10. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การจัดสรรทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวและธรรมชาติให้เกิดคุณค่าสูงสุด นำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยวควบคู่กับการคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม เพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศให้เกิดความยั่งยืนสืบต่อไป (บุษราคัม กลั่นน้ำทิพย์. 2565) และกมลชนก จันทรเกตุ (2560) สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable tourism) หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น มีการปกป้องและรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศไว้เพื่ออนุชนรุ่นหลังต่อไป ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

11. ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอารยธรรมขอม

ชุมชนบ้านปรางค์นคร หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา เป็นชุมชนโบราณที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 900 ปี และถือเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยมีหลักฐานทางโบราณคดีสำคัญ คือ “ปรางค์บ้านปรางค์” โบราณสถานศิลปกรรมแบบเขมร สมัยบาปวนตอนปลาย สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 17 ประกอบด้วย ปรางค์ 3 หลัง ก่อสร้างด้วยหินทรายและศิลาแลงบนฐานเดียวกัน ล้อมรอบด้วยคูน้ำรูปตัวยู ซึ่งสันนิษฐานว่าเคยใช้เป็นโรคยาศาลาในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอม (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. 2556) นอกจากหลักฐานทางสถาปัตยกรรมแล้ว ชุมชนยังคงรักษาความเชื่อดั้งเดิมไว้ เช่น ความเชื่อเรื่อง “เจ้าปรางค์” หรือ “เจ้าพ่อหินทับ” ที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองชุมชนให้สงบร่มเย็น (สรศักดิ์ บุญโยทยาน. 2563) บริเวณโดยรอบยังพบบารายโบราณ ซึ่งในปัจจุบันได้รับการพัฒนาโดยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นแหล่งพักผ่อนและจุดชมวิวด้านวัฒนธรรม อาทิ การสร้างสะพานไม้ไผ่เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้กับการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2564) โบราณสถานปรางค์บ้านปรางค์ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติเมื่อปี พ.ศ. 2479 และเป็นจุดศูนย์รวมของมรดกทางวัฒนธรรมร่วมสมัย โดยเฉพาะเรือนโคราช วิถีชีวิตทางเกษตรกรรม และภาษาไทยโคราช ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ยังคงดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้งนี้ องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมมาช้านานยังคงได้รับการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

จากคุณลักษณะดังกล่าว ชุมชนบ้านปรางค์นครจึงมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนในขณะเดียวกันกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน อันสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2565)

12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

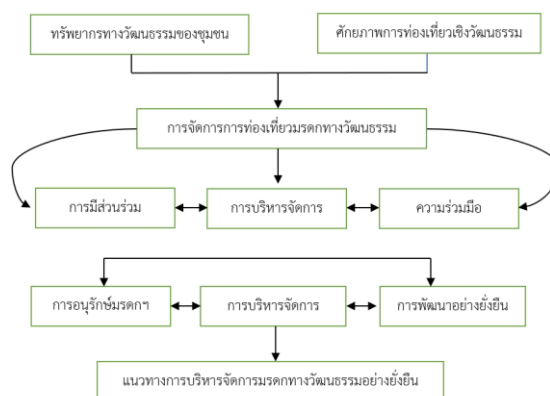
จากการศึกษาของ สโรชา อมรพงษ์มงคล (2561) เรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในมิติความจริงแท้ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: เมืองมัลลิกา ร.ศ. 124 จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่าการจัดการของเมืองมัลลิกา มีข้อเด่นในด้านการจัดการองค์กร และการควบคุม แต่ยังขาดการจัดการด้านการวางแผนและการเป็นผู้นำ เนื่องด้วยเมืองมัลลิกาดำเนินกิจการด้วยการจัดการแบบครอบครัวที่อยู่กันด้วยความเข้าใจ ทำให้สามารถดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย และอุบลรัตน์ จำนงสุข (2560) ได้ศึกษากลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคามโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างเครือข่าย อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการสร้างจิตสำนึก การส่งเสริมกิจกรรมการตลาด และด้านการวัดและประเมินผล ตามลำดับ นอกจากนี้ พงศนิยาพร มณีรัตน์ (2565) ได้ศึกษาปัจจัยด้านคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงอาหาร

ของนักท่องเที่ยวในชุมชนย่านเมืองเก่าจังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า 1) ความคิดเห็นด้านคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่มีต่อประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงอาหาร มีค่าอยู่ในระดับมาก 2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงอาหาร มีความสัมพันธ์ในทางบวก หากคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงอาหารจะเพิ่มขึ้น และ 3) ปัจจัยคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม พบว่า มี 5 ด้าน ที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ทั้งนี้ ศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ (2564) ศึกษาทรัพยากรและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน พบว่า จังหวัดน่านมีทรัพยากร ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น โบราณสถาน ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิต ชาติพันธุ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ผ้าทอและเครื่องเงิน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ควรดำเนินการโดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งด้านการจัดการ การประชาสัมพันธ์ และการพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น และวนัฎภรณ์ ทองฤทธิ์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบของ COVID-19 ต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและการท่องเที่ยวกรณีศึกษา: หาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ พบว่า มีทั้งผลกระทบเชิงบวกและลบ ผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ การฟื้นตัวของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะแนวปะการังที่ฟื้นฟูได้ถึง 70% น้ำทะเลใส สภาพแวดล้อมดีขึ้น และเปิดโอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้บำรุงฟื้นฟูระบบนิเวศ ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ การลักลอบทิ้งขยะ เช่น หน้ากากอนามัย การล่าสัตว์ทะเลหายาก และรายได้จากการท่องเที่ยวลดลงอย่างมาก โดยผู้ประกอบการสูญเสียรายได้สูงถึง 90% เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวลดลง

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการที่มีประสิทธิภาพ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งยังพบว่า คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการสร้างประสบการณ์ในการท่องเที่ยวของผู้มาเยือน และการส่งเสริมทรัพยากรท้องถิ่นและอัตลักษณ์วัฒนธรรมเป็นหัวใจของความยั่งยืน ขณะที่สถานการณ์ COVID-19 แสดงให้เห็นถึงความเปราะบางของภาคการท่องเที่ยวและความจำเป็นในการหาแนวทางในการฟื้นฟูเชิงด้านการท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แล้วนำไปสู่การกำหนดแนวทางการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการ ความร่วมมือ การอนุรักษ์มรดก การบริหารจัดการ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ความสัมพันธ์เป็นดังกรอบแนวคิดการวิจัย ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย, 2564.

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมุ่งศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา ผ่านการวิจัยเอกสาร (Documentary research) และการวิจัยภาคสนาม (Fieldwork research) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีบทบาทโดยตรงกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมทั้งสิ้น 20 คน ประกอบด้วย

1.1 ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

1.2 ผู้นำชุมชนในท้องถิ่นบ้านปรางค์นคร

1.3 สมาชิกชุมชนที่มีบทบาทในกิจกรรมการท่องเที่ยวและการใช้ประโยชน์จากแหล่งโบราณสถาน

การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยใช้เกณฑ์ความเกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมทั้งในด้านนโยบายและมุมมองจากภาคประชาชน (Patton, 2015)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open-Ended interview form) พัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัยภายใต้กรอบแนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม และผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการวิจัยและการท่องเที่ยว เพื่อให้มีความถูกต้องและเหมาะสม โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล เช่น อายุ อาชีพ หน่วยงานที่สังกัด และประสบการณ์การทำงานด้านการท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม โดยครอบคลุม 5 ประเด็นหลัก คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน 2) การพัฒนาประสบการณ์นักท่องเที่ยว 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชน 4) บทบาทของหน่วยงานท้องถิ่นในการอนุรักษ์ 5) การสร้างความยั่งยืนในการจัดการท่องเที่ยว

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน เครื่องมือดังกล่าวได้รับการทดลองใช้เบื้องต้นกับกลุ่มอาจารย์จากคณะวิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและประสิทธิภาพของเครื่องมือก่อนนำไปใช้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลภาคสนามดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview) ณ พื้นที่ชุมชนบ้านปรางค์นคร โดยใช้การบันทึกเสียงและจดบันทึกคำตอบ เพื่อให้สามารถถอดความและวิเคราะห์เนื้อหาได้อย่างครบถ้วนและแม่นยำ โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 กำหนดวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์ให้ชัดเจน และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้ได้ผู้ถูกสัมภาษณ์ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการศึกษา

3.2 เตรียมสถานที่และเวลาสัมภาษณ์ให้เหมาะสม ผู้วิจัยนัดหมายสถานที่ วัน เวลา ในการสัมภาษณ์ตามความสะดวกของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อสร้างความรู้สึกผ่อนคลายและเป็นกันเองแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ในระหว่างการเก็บข้อมูล

3.3 การสัมภาษณ์ดำเนินไปโดยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ และมีการตั้งคำถามเสริม (Probing) เมื่อจำเป็นเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครบถ้วน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามกระบวนการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ตามแนวทางของ Miles, Huberman, and Saldana (2020) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

- 4.1 การตรวจสอบข้อมูล เพื่อความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเนื้อหา
- 4.2 การจำแนกข้อมูล โดยจัดระบบหมวดหมู่ข้อมูลให้สอดคล้องกับประเด็นการวิจัย
- 4.3 การพรรณนาและตีความข้อมูล โดยอ้างอิงบริบทเชิงวัฒนธรรมของชุมชน
- 4.4 การสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาประเด็นร่วมและเสนอข้อค้นพบเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอารยธรรมขอม: บ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งการเก็บข้อมูลจากการรวบรวมการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth interview) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของบ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของบ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา และ 3) เพื่อหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ของบ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 คน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหารพื้นที่ ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานวิสาหกิจชุมชน อนุกรรมการสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา อายุ 45 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง รองประธานวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวบ้านปรางค์นคร ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านปรางค์ มัคคุเทศก์ชุมชน ครูที่ปรึกษาด้านกิจกรรมโรงเรียนท่าบึงมะขาม และผู้อำนวยการโรงเรียนท่าบึงมะขาม และ 2) กลุ่มผู้มีความรู้ด้านการท่องเที่ยว ผู้มีความรู้ด้านวัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่ ภัคดี อธิระ อาจารย์ ผู้จัดการทั่วไป นักพัฒนาชุมชนผู้ชำนาญการ โดยการสัมภาษณ์ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอารยธรรมขอมในพื้นที่บ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา โดยมีผลการสัมภาษณ์ดังข้อมูลต่อไปนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา

เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม ด้วยทรัพยากรที่สำคัญ ได้แก่ โบราณสถานปรางค์บ้านปรางค์ วิถีชีวิตดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังขาดระบบการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมและขาดงบประมาณสนับสนุนแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม ได้แก่ การวางระบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของชุมชน เช่น โครงการ Be Hope และการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น OTOP นวัตกรรมตลอดจนการจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวที่ถูกต้องและทันสมัย การพัฒนาดังกล่าวจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อนุรักษ์มรดกท้องถิ่น และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

2. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา

คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา ได้แก่ คุณค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางศิลปะ ประเพณี และวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเยี่ยมชมสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ชมการแสดงทางวัฒนธรรม ชิมอาหารพื้นเมือง และพูดคุยกับคนในท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ

นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนและชุมชนมีรายได้เพิ่มจากการมาเยือนของนักท่องเที่ยว

3. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของบ้านปรางค์นคร อำเภอดงจังหวัดนครราชสีมา

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ชุมชนบ้านปรางค์นครมีความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม โดยมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และกลุ่มภาคประชาชนในการดูแลปราสาทบ้านปรางค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนมีแผนพัฒนาพื้นที่รอบโบราณสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว พร้อมจัดกิจกรรม “ตลาดไทโคราช” ทุกวันขึ้น 14 ค่ำของเดือน เพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับแหล่งอื่นในภูมิภาค เช่น ปราสาทหินพิมายและทะเลหนองบัวแดง นอกจากนี้ ยังมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภาษาไทยโคราชในโรงเรียน เพื่อสืบสานอัตลักษณ์ชุมชนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีบทบาทสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ผ่านกิจกรรมอบรม สัมมนา นิทรรศการ และเทศกาลวัฒนธรรม ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการอนุรักษ์ โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน สนับสนุนสินค้าและบริการท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของบ้านปรางค์นคร

ภาพที่ 3 ปราสาทบ้านปรางค์

ที่มา: สรรค์สนธิ บุญโยทยาน, 2563.

อภิปรายผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้เป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของ บ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา มีความโดดเด่นด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะการดูแลโบราณสถานปรางค์บ้านปรางค์ การสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น และการสร้างกิจกรรมที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงจิตสำนึกและห่วงแหนมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงการตระหนักรู้ถึงบทบาทของการท่องเที่ยวในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและการพัฒนาท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปรางค์. 2563) แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของกมลชนก จันทรเกตุ (2560) ที่เน้นว่าการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนควรมีหน่วยงานกำกับดูแลในรูปแบบคณะกรรมการที่มีแผนงานชัดเจน และส่งเสริมการพัฒนาแบบสมดุลทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนควรครอบคลุมทั้งในระดับการดำเนินการ การคิดตัดสินใจ และการประเมินผล เพื่อให้

การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง (ธนัชชัย คำป้อม, 2561) การมีส่วนร่วมในหลากหลายมิติยังเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความยั่งยืนของการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะยาว อย่างไรก็ตาม แม้ชุมชนบ้านปรางค์นครจะมีศักยภาพและความพร้อม แต่การขาดระบบบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม รวมถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณ ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (อุบลรัตน์ จานงสุข, 2560) การพัฒนาในอนาคตจึงควรเน้นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรม การจัดการกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนให้สามารถแข่งขันได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) ที่เสนอว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมควรมีจุดเน้นที่อัตลักษณ์ท้องถิ่น การอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม และการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ทั้งนี้ การบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการจัดการสมัยใหม่ เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยว ก็จะเป็นอีกแนวทางสำคัญ ในการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในอนาคต

2. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม ของบ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา

จากผลการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา มีความโดดเด่นในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในบริบทของการท่องเที่ยววัฒนธรรม (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปรางค์, 2563) ชุมชนมีความตระหนักและภาคภูมิใจในมรดกของตนเอง และสามารถถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวที่ขับเคลื่อนด้วยชุมชน (Community-based tourism) ที่เน้นการสร้างรายได้และคุณค่าทางสังคมในพื้นที่ (สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล, 2561) การจัดการดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของกมลชนก จันทรเกตุ (2560) ที่ชี้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรมีแผนงานและระบบบริหารจัดการที่ชัดเจน โดยมีการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผล เพื่อสร้างความสมดุลในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกัน ธนัชชัย คำป้อม (2561) ยังเสนอแนะว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การคิดและตัดสินใจ และการประเมินผล ซึ่งพบว่า ชุมชนบ้านปรางค์นครมีลักษณะสอดคล้องกับแนวทางดังกล่าวอย่างชัดเจน อีกทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น การปรับปรุงพื้นที่รอบปราสาทบ้านปรางค์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม การจัดการกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น อาทิ OTOP นั้น ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน และกระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน (อุบลรัตน์ จานงสุข, 2560) ดังนั้น แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมของบ้านปรางค์นครสามารถใช้เป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่มีศักยภาพด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ยังขาดระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนและการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบของชุมชน

3. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของบ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของบ้านปรางค์นคร ตำบลบ้านปรางค์ อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในหลากหลายมิติ ทั้งในด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม การพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว การสืบทอดวัฒนธรรม และการสร้างความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน การที่ชุมชนมีจิตสำนึกร่วมในการรักษาและพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมดังกล่าว เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Timothy and Boyd

(2003) ที่ชี้ว่า ความสำเร็จของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในภาคการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่น นอกจากนี้ การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งในระดับการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนารูปแบบมีส่วนร่วม (Participatory development) ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว (UNESCO. 2012) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของบ้านปรางค์นคร พบว่า ชุมชนมิได้เป็นเพียงผู้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้กำหนดทิศทางของการพัฒนาอย่างมีบทบาทด้วยตนเอง แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กมลชนก จันทร์เกตุ (2560) ที่เสนอว่า การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนควรอยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีแผนงานรองรับ และควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอน ทั้งยังสนับสนุนผลการศึกษาของ ธนัตชัย คำปอง (2561) ซึ่งเน้นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล การจัดการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านปรางค์นครมีศักยภาพในการเป็นต้นแบบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นความยั่งยืน และสามารถขยายผลไปสู่การพัฒนาในพื้นที่อื่นที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันได้ ทั้งนี้ ความสำเร็จของแนวทางดังกล่าวอยู่ที่การประสานความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน (Richards. 2018)

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1.1 การพัฒนาระบบบริหารจัดการร่วม ควรจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยมีตัวแทนจากทุกภาคส่วนในชุมชน พร้อมทั้งมีแผนแม่บทที่ชัดเจนในการอนุรักษ์และพัฒนา

1.2 การส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น การจัดทำเว็บไซต์แหล่งท่องเที่ยว การใช้ QR Code ณ จุดเรียนรู้ และการสร้างระบบฐานข้อมูลวัฒนธรรม

1.3 การพัฒนาทักษะชุมชน ควรมีการฝึกอบรมผู้นำชุมชน เยาวชน และผู้ประกอบการในเรื่องการบริการ การตลาดวัฒนธรรม การใช้ภาษาต่างประเทศ และการจัดการทรัพยากรเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

1.4 การสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ควรพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น เวิร์กช็อปทำอาหารพื้นบ้าน การเรียนรู้งานฝีมือ หรือการร่วมพิธีกรรมท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อโครงสร้างชุมชน อัตลักษณ์ และวิถีชีวิต

2.2 ควรสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนบ้านปรางค์นคร เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่ตอบสนองความคาดหวังและค่านิยมร่วม

2.3 แนะนำให้ศึกษาการเชื่อมโยงของบ้านปรางค์นครกับเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมระดับภูมิภาค (เช่น เส้นทางอารยธรรมโคราช-ลพบุรี-อยุธยา) เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการเรียนรู้เชิงพื้นที่

รายการอ้างอิง

กมลชนก จันทร์เกตุ. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: ชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). สะพานข้ามบารายสวรรค์ (Barai Sawan Bamboo Bridge). [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: Thailand tourism Directory: <https://thailandtourismdirectory.go.th>. [5 มีนาคม 2564].
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวระยะยาว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564).
กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เกวลิน ต่อปัญญาชาญ. (2562). **มาตรการส่งเสริมและรักษาภูมิปัญญาอาหารไทยที่ขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ**. ศึกษานิพนธ์นิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชิดาวิริ์ สุขคร. (2562). “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย.” วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. 1(2) : 1-7.
- ทองคำ ดวงจันทร์เพ็ชร. (2567). “รูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำโขง.” วารสารกวีานพะเยา. 1(3) : 14-31.
- ชนพล จันทรเรืองฤทธิ์. (2561). **แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ธนต์ชัย คำป้อม. (2561). **สภาพปัญหาและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง. (2563). **การมีส่วนร่วมของประชาชนเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ต่อการพัฒนาทักษะเยาวชนไทย 4.0**. นครปฐม : สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- ธิป ศรีสกุลไชยรัก. (2565). **การอนุรักษ์และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในย่านประวัติศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในบริบทของไทย กรณีศึกษา : เมืองเก่าสงขลา**. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวินดา ชี้อตรง และคณะ. (2560). **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมในชุมชน ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา**. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- บุษราคม กลั่นน้ำทิพย์. (2565). **แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดวิถีชุมชนไธ้ป้อย จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรรณกัญญาญ์ โพธิ์สุยะ. (2564). **การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมผ่านย่านและความเป็นตัวตน: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย**. วิทยานิพนธ์การผังเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทนต์. (2564). “กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี.” วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 8(2) : 16-28.
- พฤทัยพร มณีรัตน์. (2565). “ปัจจัยด้านคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงอาหารของนักท่องเที่ยวในชุมชนย่านเมืองเก่าจังหวัดภูเก็ต.” วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 5(2) : 687-703.
- พันวสา รวมทรัพย์. (2562). “แนวทางการพัฒนาส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดกาญจนบุรี.” วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. 6(1) : 75-90.

- ภคอัศม์ โปษะภุณณะ. (2566). “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนอย่างยั่งยืนภายหลังสถานการณ์โควิด-19.” **วารสาร มจร.ทริภูมัยปริทัศน์**. 7(2) : 282-292.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. (2556). **ปรangkบ้านปรangk**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://nm.sut.ac.th/koratdata/?m=detail&data_id=408. [10 มีนาคม 2564].
- รจนกร ทรัพย์ประเสริฐ. (2565). **ปัจจัยองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จังหวัดกระบี่**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วันฎรณ์ ทองฤทธิ์. (2564). **ผลกระทบของ Covid-19 ต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วรพงศ์ ผูกู และคณะ. (2564). **รูปแบบการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาพื้นที่ต้นแบบชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- วรรณรีย์ บุญคุ้ม. (2560). **แรงจูงใจในการมาเยือนวัดสำคัญในจังหวัดเพชรบุรีและการรับรู้ที่มีอิทธิพลต่อการกลับมาเยือนซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วัชรภรณ์ หวังพงษ์. (2566). **Budget watch ผลกระทบของนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อการบริโภคภาคเอกชนในประเทศช่วงก่อนและหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19**. กรุงเทพฯ : สำนักงบประมาณรัฐสภา.
- ศิริพร ถาวรวิสิทธิ์. (2564). “แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน.” **วารสารสมาคมนักวิจัย**. 26(1) : 244-256.
- สรศักดิ์สิน บุญโยทยาน. (2563). **ปราสาทบ้านปรangk อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://baanprangnakhon.com/%E0%B8%9B%E0>. [14 กุมภาพันธ์ 2564].
- สุโรชา อมรพงษ์มงคล. (2561). **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในมิติความจริงแท้ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: เมืองมัลลิกา ร.ศ.124 จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วิทยาลัยนวัตกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2561). **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดอุทัยธานี**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุดถนอม ต้นเจริญ. (2561). “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบางขันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม.” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี**. 8(2) : 32-41.
- สุพัตรา ยอดสุรงค์. (2562). “แนวคิดว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน.” **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. 14(1) : 122-139.
- แสวงวี เกตุสุวรรณ. (2563). **องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวยุโรป**. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). **แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 05 ประเด็นการท่องเที่ยว (2561-2580)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปรางค์. (2563). **โบราณสถานปรางค์ บ้านปรางค์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: banprang.go.th/public/list/data/detail/id/1995/menu/1619. [12 มีนาคม 2564].
- อัญชลี ศรีเกตุ. (2565). “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่วิถีที่ยั่งยืน.” **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 8(2) : 270-279.
- อุบลรัตน์ จำนงสุข. (2560). **กลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม**. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2020). **Qualitative data analysis: A methods sourcebook**. 4th ed. SAGE Publications.
- Patton, M. Q. (2015). **Qualitative research & evaluation methods**. 4th ed. SAGE Publications.
- Richards, G. (2018). “Cultural tourism: A review of recent research and trends.” **Journal of Hospitality and Tourism Management**. 36(1) : 12–21.
- Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2003). **Heritage tourism**. Harlow. England: Pearson Education.
- UNESCO. (2012). **World heritage and sustainable tourism programme**. [Online].available: <https://whc.unesco.org/en/tourism/>. [5 May 2023].